

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти, науки, молоді та спорту
Хмельницької облдержадміністрації

Хмельницьке територіальне відділення Малої академії наук України
Шепетівське міське наукове товариство учнів

ПОЛЬСЬКА ТА ЄВРЕЙСЬКА ГРОМАДИ В ІСТОРІЇ ШЕПЕТІВКИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІРИ (XIX – СЕР. XX СТ.)

Роботу виконала:

Огороднік Алла Анатоліївна

здобувач освіти 8 класу Шепетівського
навчально-виховного комплексу №3

у складі Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів

ім. Н. Рибака та ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою» Хмельницької області

Науковий керівник:

Оніщук Мирослава Вікторівна, учитель

історії та правознавства, учитель вищої категорії, учитель-методист

• **Мета дослідження:** комплексно проаналізувати особливості розселення, соціально-економічного та культурно-релігійного життя польської та єврейської громад Шепетівки у визначений період (наприклад, XIX – середина XX ст.), а також дослідити їхній внесок у розвиток міста та вплив історичних подій на трансформацію цих спільнот.

• **Завдання дослідження:**

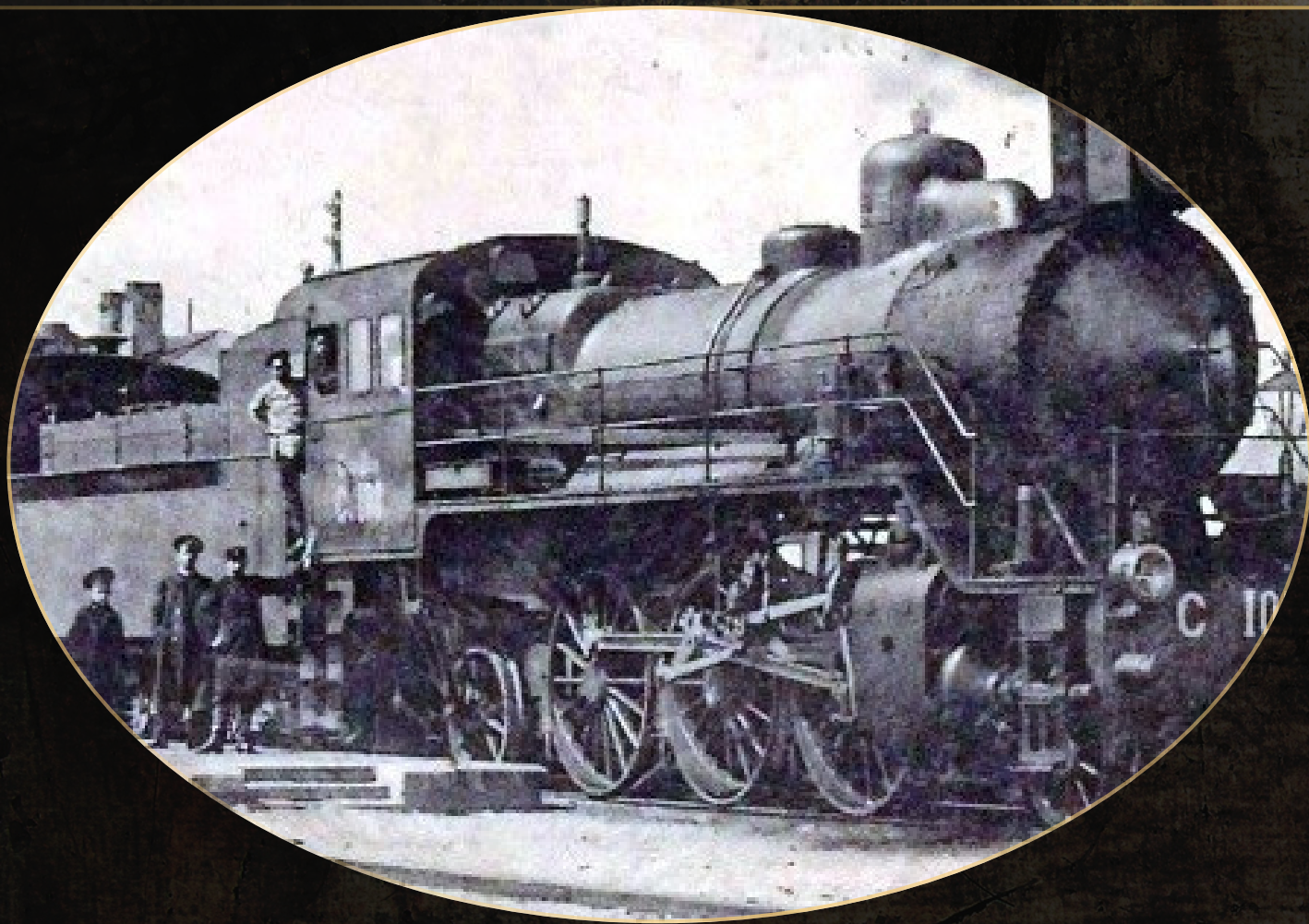
- Дослідити динаміку розселення: з'ясувати причини появи та етапи зростання польської та єврейської меншин у Шепетівці.
- Описати роль євреїв у торгівлі та ремеслах, а поляків — у промисловості (цукроварня) та землевласницькому управлінні.
- Висвітлити релігійне та культурне життя: описати функціонування синагог, костелів, національних шкіл та культурних товариств.
- Встановити стан збереження спадщини: оцінити сучасний стан архітектурних пам'яток та місць пам'яті, пов'язаних із цими етносами.

✦ Вступ

Мене звати Алла, і я запрошую вас дослідити глибинний культурний код нашого краю. Моє рідне місто — Шепетівка, як і вся Хмельниччина, має унікальну поліфонічну спадщину. Століттями на цій землі перепліталися долі українців, євреїв та поляків. Наші вулиці пам'ятають історію місцевих промисловців та майстрів, чия щоденна праця перетворила звичайне залізничне містечко на помітний торгово-промисловий вузол.

Родина польських графів Потоцьких стала головним рушієм промислової модернізації Шепетівщини на межі ХІХ–ХХ століть. Основою їхнього впливу було передове цукроваріння, яке завдяки впровадженню новітніх технологій вивело регіон на європейські ринки. Діяльність Юзефа Потоцького задала високий стандарт професійного управління та селекційної роботи, що перетворило край на потужний індустріальний центр. Польська еліта та родина Потоцьких відігравали ключову роль у розбудові міської інфраструктури, що зробило Шепетівку сучасним логістичним вузлом. Залізничне сполучення стало критично важливим для перевезень цукру, а також відкрило доступ до європейських товарів, якими активно користувалися шепетівчани: шпалери з Мінська, цемент з Риги чи квіткові цибулини з Варшави.

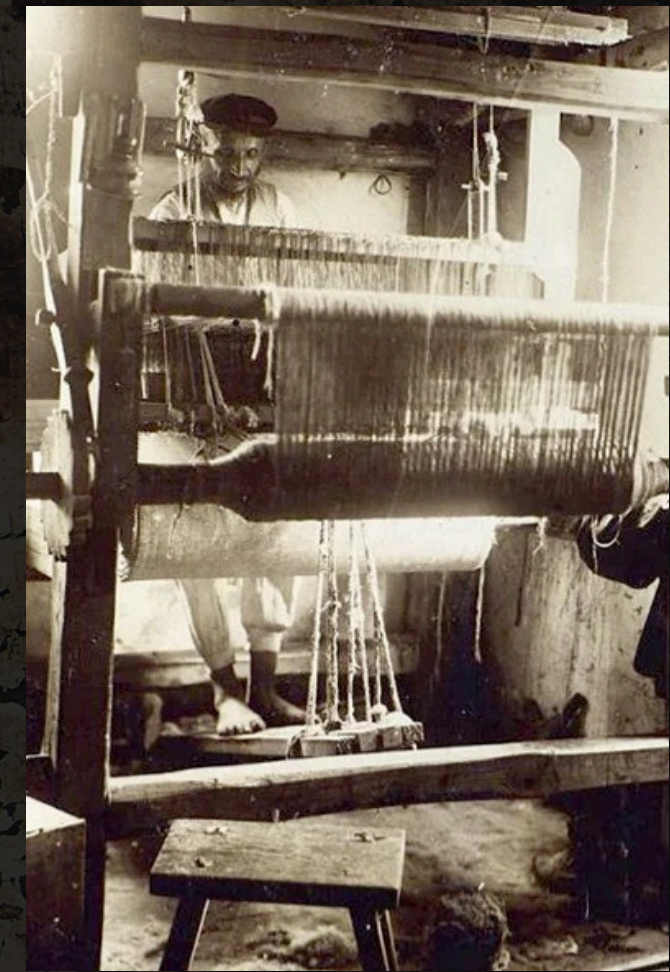

Марія Потоцька була ключовою фігурою, що інтегрувала Шепетівщину в європейський культурний простір. Вона власноруч курувала благодійні товариства, які підтримували місцеві лікарні та притулки. Її увага до потреб нужденних була частиною європейського аристократичного кодексу, де успіх бізнесу супроводжувався соціальною відповідальністю.. Завдяки її захопленню мистецтвом та тісним зв'язкам із Францією, в маєтках Потоцьких панувала атмосфера високого стилю, де організовувалися світські бали та прийоми, що ставали майданчиками для спілкування інтелектуальної еліти того часу.

Єврейська громада була економічним каркасом Шепетівки. Окрім торгівлі, євреї-підприємці активно володіли паровими млинами, продукція яких експортувалася навіть до Пруссії, та виступали фахівцями на цукроварнях. Разом із цим Шепетівка мала статус штетлу, що сформувало унікальну забудову: щільні єврейські будинки межували з українськими садибами.

Ткач талесів (95 років). Місто Шепетівка Заславського повіту на Волині (тепер село у Шепетівському районі Хмельницької області). 1912 рік

Ткач талесів. Місто Шепетівка Заславського повіту на Волині (тепер село у Шепетівському районі Хмельницької області). 1912 рік

Велика синагога ХІХ століття слугувала громадським центром, навколо якого зосереджувалося соціальне та духовне життя кварталу. Також євреї впливали на Шепетівку з культурно-релігійної сторони: в Шепетівці заснований цвинтар з мацевами, де зображення левів та птахів символізують силу і душу. Велика синагога, зведена у ХІХ столітті, була серцем цього життя, функціонуючи не лише як релігійний об'єкт, а й як громадський центр, навколо якого зосереджувалося соціальне та освітнє життя єврейського кварталу.

✦ ВИСНОВКИ

У результаті проведеного мною дослідження історії польської та єврейської громад міста Шепетівка можна зробити висновок, що впродовж XIX – першої половини XX ст. Шепетівка була багатонаціональним містом, де ці громади відігравали ключову роль у формуванні її унікального соціокультурного обличчя. За даними перепису 1897 року, єврейська громада становила 50–60% населення, будучи рушійною силою торгівлі та ремесла, тоді як польська громада (10–12%) забезпечувала промисловий старт через розвиток цукрової та залізничної галузей, зокрема завдяки діяльності роду Сангушків.

Мною було встановлено, що XX століття стало трагічним для обох спільнот: репресії 1930-х років та депортації підірвали польську присутність, а Голокост під час Другої світової війни фактично знищив єврейське життя міста. Я проаналізувала, що після цих подій громади вже не відновилися до колишніх масштабів. Мною з'ясовано, що пам'ять про них збережена в архітектурі, топоніміці та меморіальних місцях, що потребує подальшого вивчення як невід'ємної частини спільної української історії.

Джерела:

- Газета "День за днем": "У Шепетівці дізнавалися про значення малюнків та вік старих мацев".
- Газета "Шепетівський вісник": "Новорічні бали, Франція та цукор: три «стихії» Марії Потоцької".
- Газета "Шепетівський вісник": "Квіткові цибулини – з Варшави, шпалери – з Мінська, цемент – з Риги (як шепетівчани початку ХХ століття доставку залізницею опанували)".
- Газета "Шепетівський вісник": "Як у душі Потоцького «мисливець» переміг «цукровара»".
- Газета "Шепетівський вісник": "Дорадянські польськомовні газети про Потоцьких у Шепетівці"
- Газета "Шепетівський вісник": "Польсько-українська операція «Київ» 1920 року та Шепетівка".
- Газета "Шепетівський вісник": "Жорна часу".
- Газета "Шепетівський вісник": "У 1790-х Шепетівка могла стати «супутником» головного міста Волинської губернії".
- Газета "Шепетівський вісник": "Остання «польська» осінь Шепетівки: погляд крізь століття".
- Газета "Шепетівський вісник": "За «іменними» кіньми Юзефа Потоцького «наглядав» африканський лев"

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!